

HYVIL

Offentlighetsprincipen och sammanträdens offentlighet

Introduktion för ledamöter i välfärdsområdesfullmäktige

Jurist Niina Kolju

Syftet och målet med offentlighet - Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

- Syftet med offentlighetsprincipen är att förverkliga öppenhet och möjliggöra övervakning av myndigheternas verksamhet i allmänhet och bevakning av egna intressen och rättigheter som förvaltningskund
- Myndigheterna ska aktivt sträva efter att förverkliga offentlighetsprincipen
- Myndigheternas verksamhet och myndighetshandlingarna är offentliga om inte något annat bestäms i lag
 - förvaltningen är offentlig, dvs. myndigheternas förfarande ska vara öppet och transparent
 - skyldighet att informera om ärenden av allmänt intresse
 - handlingars offentlighet, dvs. var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar
 - partsoffentlighet, dvs. en part har rätt att få uppgifter också ur icke-offentliga handlingar och med vissa begränsningar även ur sekretessbelagda handlingar
 - sekretessbeläggning ska grunda sig på lag (24 § i offentlighetslagen + speciallagar)
 - med stöd av serviceprincipen ska till exempel den som begär information få hjälp att hitta den information han eller hon behöver

Handlingars offentlighet – två frågor

- Är det fråga om en (offentlig) myndighetshandling?
 - Med en myndighetshandling avses en handling som har upprättats av en myndighet (även handlingar som upprättats på uppdrag av en myndighet) eller som har inkommit till en myndighet för behandling av ett visst ärende
 - definitionen av handling är bred (skriftliga, visuella, tekniska, elektroniska, digitala eller optiska framställningar, diarier samt personregister)
 - som handling betraktas inte till exempel egna anteckningar eller ett preliminärt utkast, en diskussion eller ett meddelande som gäller det interna arbetet eller personalens kontakter, om de inte har getts för föredragning eller behandling av ett ärende och inte fogas till arkivet
- Om den begärda informationen ingår i en sådan handling som enligt definitionen i offentlighetslagen inte betraktas som en myndighetshandling, är välfärdsområdet inte skyldigt att lämna ut den

Handlingars offentlighet - två frågor

- Är handlingen sekretessbelagd eller innehåller den sekretessbelagd information?
 - Grunderna för sekretessbeläggning kommer antingen från offentlighetslagen eller från en speciallag
 - I 24 § i offentlighetslagen finns en förteckning (32 punkter) över sekretessgrunder, av vilka endast en del tillämpas inom välfärdsområdet (bl.a. klagan, klientskap hos socialvården, förmögenhetsuppgifter, kontaktinformation med spärrmarkering, uppgifter som beskriver en persons privatliv)
 - Sekretessbelagda uppgifter enligt speciallagstiftning, exempelvis
 - Sekretessbelagda uppgifter i journalhandlingar (13 § i patientlagen)
 - Handlingssekretess inom socialvården (14 § i klientlagen)
 - Sekretessgrunder för motsvarande uppgifter finns också i 24 § 1 mom. 25 punkten i offentlighetslagen

Grunderna för sekretessbeläggning

- I offentlighetslagen delas sekretessen in i
 - absolut sekretessbelagda handlingar
 - handlingar som omfattas av en sekretesspresumtion (med förutsättningen att utlämnandet av uppgifterna inte uppenbart leder till skadliga konsekvenser) och
 - handlingar som omfattas av en offentlighetspresumtion (uppgifterna ska lämnas ut om man inte kan sluta sig till att utlämnandet av uppgifterna skulle ha menliga konsekvenser)
- Bedömningen av skaderekvisitet ska göras från fall till fall och per handling
- Om endast en del av en handling är sekretessbelagd, ska uppgifterna i denna del döljas och grunden för sekretessen antecknas i handlingen (t.ex. 24 § 1 mom. 20 punkten i offentlighetslagen)
 - den offentliga delen av handlingen lämnas ut och i fråga om den sekretessbelagda delen fattas vid behov ett motiverat, överklagbart förvaltningsbeslut

Undantag från sekretess

- Undantag från sekretess kräver att det finns en juridisk grund för det i den nationella lagstiftningen eller den allmänna dataskyddsförordningen
- Undantaget kan till exempel grunda sig på
 - den skyddade personens samtycke
 - berättigande enligt en särskild bestämmelse (informationsutbyte/handräckning mellan myndigheter, uppdrag till enskilda av en myndighet, handläggning av sökande av ändring eller klagan, utförande av tillsyns- eller övervakningsuppdrag)
 - tillstånd av en myndighet att få uppgifter (vetenskaplig forskning eller statistikföring, myndighetens planerings- eller utredningsarbete)
 - om uppgifterna gäller någon annans ekonomiska ställning, affärs- eller yrkeshemligheter, klientförhållande hos hälso- och sjukvården eller socialvården, beviljade förmåner eller någons privatliv
 - uppgifterna kan lämnas ut om de behövs för uppfyllande av en i lag föreskriven upplysningsplikt eller för att en ersättning eller något annat yrkande som ska handhas av den myndighet som lämnar ut uppgifterna ska kunna genomföras (indrivning av klientavgifter, återkrav av förmåner, utredning och avgörande av ersättningsyrkanden)

Offentlighet i olika skeden av ärendet

- Handlingar som är under beredning blir offentliga senast när behandlingen av ärendet hos myndigheten har slutförts
 - en enskild rapport/utredning/undersökning som hänför sig till beredningen är offentlig när den har blivit färdig för sitt användningsändamål
- I beredningsskedet kan myndigheten överväga offentlighet (offentlighetsvänlig tolkning)
- En handling som inkommer till en myndighet blir offentlig när myndigheten har fått den (i fråga om offentliga uppgifter)
- En part har rätt att få uppgifter också ur icke-offentliga handlingar
- I vissa ärenden (t.ex. upphandling) blir handlingar offentliga vid en viss tidpunkt, såsom vid ingående av avtal eller undertecknande av handlingen

Förfarande då handlingar lämnas ut

- En begärd handling ska lämnas ut så snart som möjligt, dock senast inom två veckor eller en månad efter att begäran mottagits
- Offentlighetslagen utgår från att utlämningsbeslutet (negativt beslut) fattas av organet, men befogenheterna kan delegeras till en tjänsteinnehavare inom uppgiftsområdet
- Beslutet om att lämna ut handlingen (positivt beslut) fattas av den myndighet som verkar inom uppgiftsområdet och som innehar handlingen
- Handlingen ska lämnas ut på det sätt som begärts, om inte detta medför oskälig olägenhet för myndighetens verksamhet
- Myndigheten är inte med stöd av offentlighetslagen skyldig att upprätta en ny handling
- Om handlingen inte kan lämnas ut
 - orsaken till att begäran avslås ska anges och den som framställt begäran ska tillfrågas om han eller hon vill ha ett överklagbart beslut om saken (samtidigt informeras också om de avgifter som tas ut med anledning av besvären)
 - i beslutet om att handlingen inte lämnas ut kan ändring sökas direkt hos förvaltningsdomstolen
 - vid behandlingen av en begäran om handlingar eller uppgifter ska förfarandet följa offentlighetslagen, även i sådana fall där myndigheten inte innehar den begärda handlingen eller uppgiften

Begäran om uppgifter ur personregister

- Om uppgifter ur ett personregister begärs i form av en kopia, en utskrift eller i elektronisk form, ska den som begär uppgifterna påvisa sin rätt att registrera och använda de offentliga personuppgifter som han eller hon begär
 - i dataskyddsförordningen uppräknas för vilka ändamål personuppgifter får behandlas
 - myndigheter i sina lagstadgade uppgifter
 - sedvanligt privat syfte, dvs. så kallad "hemanvändning"
 - till medierna för redaktionella syften
- Offentliga personuppgifter får lämnas ut, om uppgifterna ur personregistret begärs i muntlig form eller till påseende hos myndigheten eller för kopiering
- Känsliga personuppgifter får lämnas ut endast med stöd av lag eller den registrerades samtycke
- Utlämnande av uppgifter för direktmarknadsföring eller opinions- och marknadsundersökningar kräver den registrerades samtycke

Parters rätt att få information

- En part har rätt att få uppgifter även ur andra än offentliga handlingar
 - handlingar som ännu inte blivit offentliga, till exempel under beredning i samband med hörande
 - sekretessbelagda handlingar
 - under förutsättning att handlingens innehåll inverkar på behandlingen av partens ärende
 - rätten att få information kan begränsas om utlämnandet av uppgifterna skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse, ett barns intresse eller ett enskilt intresse
- Partsoffentligheten gäller inte de handlingar på vilka offentlighetslagen inte tillämpas (betraktas inte som sådana handlingar som avses i offentlighetslagen)

Kommunikation

- Velfärdsområdet ska informera velfärdsområdets invånare och dem som använder velfärdsområdets tjänster samt organisationer och andra sammanslutningar om velfärdsområdets verksamhet
- Velfärdsområdet ska ge tillräcklig information om de tjänster som velfärdsområdet ordnar, velfärdsområdets ekonomi, ärenden som bereds i velfärdsområdet och planer som gäller ärendena, behandlingen av ärendena, beslut som fattats och beslutens effekter
- Velfärdsområdet ska informera om hur man kan delta i och påverka beredningen av besluten
- I fråga om beredningen av ärenden som behandlas av organen ska velfärdsområdet se till att de uppgifter som behövs med hänsyn till den allmänna tillgången till information läggs ut på velfärdsområdets webbplats på det allmänna datanätet när föredragningslistan är färdig
- I kommunikationen ska det användas ett sakligt, klart och begripligt språk och olika invånargrupperns behov ska beaktas
- Kommunikationen ska ske med tillgängliga metoder

HYVIL

Offentlighet i velfärdsområdenas organ

Välfärdsområdets organ

- Välfärdsområdenas (och välfärdssammanslutningarnas) organ är myndigheter
 - offentlighetslagen tillämpas
- Ett välfärdsområdes påverkansorgan är däremot inte sådana organ som avses i lagen om välfärdsområden och hör därmed inte till välfärdsområdets myndigheter
 - ungdomsfullmäktige
 - äldreåd
 - råd för personer med funktionsnedsättning
 - offentlighetslagen tillämpas inte
- Ledningsgrupper och motsvarande arbetsgrupper inom välfärdsområdet är inte välfärdsområdets organ
 - offentlighetslagen tillämpas inte

Föredragningslistans offentlighet

- Beredningsmaterialet blir offentligt senast när behandlingen av ärendet har avslutats hos myndigheten i fråga
 - Av myndigheten upprättade undersökningar och statistik samt utredningar som beskriver alternativ, grunder och konsekvenser för allmänt betydelsefulla avgöranden eller planer blir offentliga när de är färdiga för det ändamål som de är avsedda för, även om handlingarna i fråga anknyter till ett ärende som i övrigt inte är slutbehandlat (6 § i offentlighetslagen)
 - På begäran ska myndigheten lämna ut uppgifter om planer, utredningar och avgöranden som är under beredning och gäller allmänt betydelsefulla frågor (19 § i offentlighetslagen)
 - Velfärdsområdenas informationsskyldighet (34 § i lagen om velfärdsområden)
 - Information ska ges om att ett ärende är anhängigt och om möjligheter till inflytande (41 § i förvaltningslagen)
 - Hörande av part innan ett ärende avgörs (34–36 § i förvaltningslagen)

Föredragningslistans offentlighet

- Föredragningslistan blir offentlig samtidigt som protokollet blir offentlig
- Utlämnande av uppgifter ur en handling som ännu inte har blivit offentlig är beroende av myndighetens prövning
- Rätten att få uppgifter om myndigheternas verksamhet får inte begränsas utan saklig och laglig grund och inte mer än vad som är nödvändigt
- Kravet på en offentlighetsvänlig tolkning och välfärdsområdets informationsskyldighet talar för den tolkningen att organen kan publicera sina föredragningslistor på webbplatsen redan före respektive sammanträde
 - Sekretessbestämmelserna samt de krav som lagen ställer på behandlingen av personuppgifter ska beaktas – personuppgifter som inte är av betydelse för beslutsfattandet får inte publiceras på webben

Sekretessbelagd information på föredragningslistan

- De möteshandlingar som innehåller sekretessbelagda uppgifter ska föras med en sekretessmarkering, och den bestämmelse sekretessen grundar sig på ska anges
- Huvudregeln är att en myndighet kan lämna ut en sekretessbelagd uppgift endast när den som uppgiften gäller har gett sitt samtycke eller när uppgiften får lämnas ut enligt lag, exempelvis
 - en parts rätt att ta del av en handling (11 § i offentlighetslagen)
 - en förtroendevalds rätt till upplysningar (88 § i lagen om välfärdsområden)
 - revisionsnämndens rätt till upplysningar (129 § i lagen om välfärdsområden)
- De föredragningslistor med bilagor som innehåller sekretessbelagda uppgifter skickas till organets ledamöter
- Välfärdsområdet kan i egenskap av part i ärendet ge sitt samtycke till att en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till personer som har närvaro- och yttranderätt, till exempel i sin förvaltningsstadga
 - i ärenden där utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter inte grundar sig på välfärdsområdets partsställning, lämnas sekretessbelagda uppgifter inte ut till personer med närvaro- och yttranderätt
 - sådana ärenden är till exempel sekretessbelagda ärenden som gäller en individ

Protokollets offentlighet

- Ett protokoll blir offentligt när det har justerats och undertecknats
- Sekretessbelagda uppgifter ska helst inte antecknas i protokollet om det går att undvika
 - däremot kan uppgifterna antecknas i sekretessbelagda bilagor
 - då kan ett offentligt protokoll lämnas ut/publiceras utan att utomstående får kännedom om de sekretessbelagda bilagorna
- Ovan nämnda förfarande är befogat även vid publicering av personuppgifter, eftersom de personuppgifter som ingår i protokollet ska avlägsnas från datanätet när tidsfristen för omprövningsbegäran eller besvärstiden löper ut
- Om ett mötesärende är sekretessbelagt i sin helhet, publiceras i protokollet endast ett omnämnande av att det sekretessbelagda ärendet behandlades och det lagrum sekretessen grundar sig på

Föredragningslistans och protokollets offentlighet vid upphandling

- Beslutshandlingar som gäller upphandling är i princip allmänt offentliga
 - upphandlingsbeslutet blir offentligt när beslutet har undertecknats
 - föredragningslistan blir offentlig senast när upphandlingsbeslutet blir offentligt
 - protokollet blir offentligt när det har justerats och undertecknats
- Övriga upphandlingsdokument blir offentliga vid följande tidpunkter:
 - anbudsförfrågan, när den har undertecknats
 - begäran om komplettering av ett anbud samt utredningar som sammanställts för behandlingen av anbudsärendet, när ett upphandlingskontrakt i ärendet har ingåtts
 - ansökningar om deltagande i upphandlingen, anbud och andra handlingar som gäller upphandlingen, när ett avtal har slutits
- Sådana uppgifter i upphandlingsdokument som anses vara affärs- eller yrkeshemligheter är sekretessbelagda med stöd av 24 § 1 mom. 20 punkten i offentlighetslagen

Sammanträdens offentlighet

- Velfärdsområdesfullmäktiges sammanträden är i regel offentliga
 - velfärdsområdesfullmäktige kan i ett enskilt ärende av vägande skäl besluta att ärendet ska behandlas vid ett slutet sammanträde
 - ett sekretessbelagt ärende eller en sekretessbelagd handling ska behandlas vid ett slutet sammanträde
 - de handlingar som läggs fram vid eller upprättas över den diskussion som förs vid ett slutet sammanträde är sekretessbelagda, om så föreskrivs i lag
- De övriga organens sammanträden är i regel slutna
 - ett organ kan besluta att dess sammanträde är offentligt
 - vid sammanträdet behandlas då inte sådana ärenden eller handlingar som är sekretessbelagda enligt lag
- Allmänheten ska kunna följa organens offentliga sammanträden också till den del någon deltar i sammanträdet på elektronisk väg

HYVI
NVOINTI
ALU EYH
TI ÖV
ÄL **HYVIL** FÄ
RDS OMR
ÅDESBOL
AGET